

УДК 72.02:7.012

THATCHED ROOFS AS A MARKER OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CULTURAL IDENTITY

СОЛОМ'ЯНІ ПОКРІВЛІ ЯК МАРКЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Vatamaniuk N.Y. / Ватаманюк Н. Ю.

ORCID: 0000-0002-4977-992X

*Doctor of Philosophy in Architecture and Urban Planning,
Associate Professor of the Department of Urban Planning and Architectural Design
доктор філософії з архітектури та містобудування,
доцент кафедри містобудування та архітектурного проектування*

Sobko Y.T. / Собко Ю.Т.

ORCID: 0009-0006-5982-329X

*Assistant at the Department of Urban Planning and Architectural Design
Асистент кафедри містобудування та архітектурного проектування*

Ovsienko O.V. / Овсієнко О.В.

ORCID: 0009-0008-8179-2885

*Assistant at the Department of Urban Planning and Architectural Design
Асистент кафедри містобудування та архітектурного проектування*

Riezanova K.A. / Резанова К.А.

ORCID: 0009-0002-8113-2701

*Assistant at the Department of Urban Planning and Architectural Design
Асистент кафедри містобудування та архітектурного проектування*

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,**16 Rivnenska St., 58000*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Рівненська, 16, 58000*

Анотація. У статті розглядається використання солом'яних стріх у контексті сучасної архітектури як приклад синтезу традиційної будівельної спадщини та екологічно орієнтованих інновацій. Проаналізовано технічні, естетичні та екологічні переваги солом'яного покрівельного матеріалу. Також досліджується соціокультурне сприйняття традиційної стріхи в новітньому контексті.

Ключові слова: солом'яна стріха, екологічна архітектура, народне будівництво, традиційні технології.

Вступ. Солом'яні стріхи в українській архітектурній традиції сприймаються як символ автентики, народної культури та екологічності. Упродовж ХХ століття цей елемент майже зник із сучасної забудови, поступившись місцем індустріальним матеріалам, що вважалися більш довговічними та практичними. Проте в умовах зростання інтересу до екологічної архітектури, сталого розвитку та відродження локальної ідентичності солом'яні покрівлі знову стають предметом професійної уваги. Проблема полягає в пошуку балансу між традиційними технологіями, які мають культурну й естетичну цінність, та

сучасними інноваційними підходами, що забезпечують пожежну безпеку, довговічність і відповідність будівельним нормам. Наявна дискусія стосується не лише технічних аспектів використання соломи як матеріалу, але й ширшого питання: яким чином автентичний архітектурний елемент може інтегруватися в сучасний контекст без втрати своєї унікальності та з урахуванням потреб сучасного суспільства.

Метою публікації є дослідження потенціалу використання солом'яних стріх у сучасній архітектурі. Особлива увага приділяється виявленню культурної, екологічної та естетичної цінності цього матеріалу, а також можливостям його адаптації до сучасних будівельних норм, потреб сталого розвитку та тенденцій в архітектурному проектуванні.

Аналіз публікацій: Проблематика використання природних матеріалів у будівництві та архітектурі висвітлюється у працях багатьох дослідників, що акцентують на важливості сталого розвитку та екологічної відповідальності. В українському науковому дискурсі солом'яні стріхи переважно розглядаються в контексті етнографічних та історико-архітектурних досліджень (І. Свенціцька, В. Слободян, О. Пламєницька), де вони постають як елемент народного житла та матеріальний носій культурної ідентичності.

Європейські та світові публікації зосереджуються на технічних аспектах застосування соломи як будівельного матеріалу (E. Hall, B. King), зокрема її теплоізоляційних властивостях, енергоефективності та відповідності принципам «зеленої архітектури». Дослідження останніх десятиліть показують тенденцію до відродження традиційних технологій у новому інноваційному форматі — із використанням сучасних методів обробки та підвищення пожежної безпеки.

Водночас у наукових і практичних працях існує певний розрив між культурно-історичним значенням солом'яних стріх і їхнім сучасним архітектурним застосуванням. Недостатньо вивченими залишаються питання інтеграції соломи як покрівельного матеріалу у сучасні типології житлових і громадських будівель, а також аспекти її сприйняття в суспільстві як інноваційного рішення, що поєднує традицію й сучасність.

Основний текст.

Солом'яна стріха є одним із найдавніших покрівельних матеріалів на території України та інших європейських країн. Її використання обумовлювалося доступністю сировини, простотою укладання та теплоізоляційними властивостями. У традиційному середовищі стріха виконувала не лише утилітарну функцію захисту від атмосферних опадів, але й набувала символічного значення, формуючи образ «хати під стріхою» як втілення національної ідентичності. В етнографічних дослідженнях зазначається, що техніка укладання соломи в різних регіонах мала відмінності: у Карпатах застосовували жито, на Поліссі – житню або вівсяну соломку, на Поділлі – переважно пшеничну. Стріха завжди була показником зв'язку людини з природним середовищем і свідченням високої культури будівництва з природних матеріалів.

Протягом ХХ століття традиційні покрівельні матеріали поступово витіснялися індустріальними – шифером, черепицею, металом. Це пояснювалося як прагненням до модернізації, так і потребою у більш довговічних та пожегобезпечних конструкціях. Солом'яні стріхи стали сприйматися як ознака відсталості й бідності, а в містах майже повністю зникли.

Важливим фактором зникнення солом'яних дахів були й державні норми безпеки, що не дозволяли застосування легкозаймистих матеріалів у масовому будівництві. Таким чином, традиція стріх поступово залишилася лише у сфері етнографічних музеїв, пам'яток народної архітектури та у віддалених сільських поселеннях.

Сучасні архітектурні практики демонструють зростання уваги до використання екологічних матеріалів і технологій. Солома повертається у фокус як відновлюваний ресурс, що має високі теплоізоляційні властивості, є доступним і придатним для повторного використання. У багатьох країнах Європи та Північної Америки сформувалися цілі школи проектування із соломи (наприклад, straw-bale construction). Такі об'єкти часто стають прикладом поєднання сучасних форм із традиційною технологією. В Україні також зростає

кількість експериментальних об'єктів – житлових будинків та еко-готелів із солом'яними дахами. Цей інтерес підкріплюється розвитком норм «зеленої архітектури» та міжнародних стандартів екологічної сертифікації (LEED, BREEAM), де матеріали природного походження розглядаються як пріоритетні.

Попри стереотип про короткий термін експлуатації солом'яної стріхи, сучасні технології дозволяють значно підвищити її довговічність та безпечність. Серед найважливіших інновацій варто виокремити:

Обробка соломи антипіренами, що підвищує її стійкість до займання.

Модульні технології, коли солома використовується у вигляді блоків чи панелей із захисними шарами.

Комбіновані системи: солома як декоративний і теплоізоляційний елемент у поєднанні з дерев'яними чи металевими конструкціями.

Сучасні методи монтажу, що передбачають щільну фіксацію снопів і водостійке облаштування коника, завдяки чому покрівля може служити понад 30–40 років.

Таким чином, стріха перетворюється на конкурентоспроможний матеріал, здатний відповідати сучасним будівельним стандартам.

Окрім технічних характеристик, солом'яна стріха має й важливу естетичну складову. Вона створює особливий образ будівлі, поєднуючи сучасні форми з традиційною фактурою. Сучасні архітектори активно експериментують із геометрією дахів, використовуючи солом'яну не тільки для реставрацій, але й у нових проєктах – від замських будинків до громадських споруд та туристичних комплексів. Символіка соломи сьогодні виходить за межі «сільської» архітектури: вона стає маркером екологічності, природності та гармонії з довкіллям. Такий дах викликає асоціації з автентичністю, але водночас відповідає вимогам сучасного суспільства.

Подальший розвиток практики використання солом'яних стріх залежить від кількох ключових факторів:

- формування нормативної бази, яка враховуватиме сучасні методи обробки та монтажу;

- підготовка спеціалістів, здатних працювати із традиційними й інноваційними технологіями;
- популяризація прикладів успішних об'єктів у ЗМІ та професійних виданнях;
- інтеграція соломи у сучасні архітектурні типології – від приватних садиб до об'єктів рекреації та культури.

У світлі глобальних викликів сталого розвитку та пошуку нових шляхів екологічного будівництва солом'яна стріха має потенціал повернути собі не лише етнографічне, але й цілком практичне місце в архітектурі ХХІ століття.

Останніми роками в Україні спостерігається значне зростання інтересу до популяризації традицій, пов'язаних із хатинами з солом'яними дахами, та відродження їхньої культурної ідентичності. Цей процес охоплює кілька ключових напрямків:

Збереження та реставрація: зусилля із збереження та відновлення цих хатин спрямовані на те, щоб утримати живу пам'ять про українську історію та архітектурну спадщину. У селах Західної України, наприклад, реставрація хатин стала частиною місцевих ініціатив, які підтримуються як громадами, так і державними програмами. Організації, такі як «Спадщина України», фінансують проекти з відновлення автентичних будівель, що дозволяє не лише зберегти їх для нащадків, а й передати знання про традиційні методи будівництва. Ці ініціативи часто включають детальні дослідження історичних технік, щоб максимально зберегти оригінальний вигляд хатин.

Освітні ініціативи: у багатьох регіонах України створюються музеї та культурні центри, присвячені традиційній архітектурі. Одним із найвідоміших прикладів є Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогові поблизу Києва. Цей музей під відкритим небом відтворює традиційні українські села, де відвідувачі можуть не лише оглянути хатини, а й дізнатися про технології їхнього будівництва, побут і значення в історичному контексті. Окрім того, культурні центри проводять лекції, виставки та освітні програми, які знайомлять молоде покоління з багатством української спадщини. Такі заходи

сприяють підвищенню обізнаності та вихованню поваги до традицій.

Туризм: хатини з солом'яними дахами активно просуваються як туристичні об'єкти, приваблюючи як місцевих, так і іноземних відвідувачів, які прагнуть автентичного культурного досвіду. У різних регіонах України проводяться фестивалі, наприклад, «Фестиваль солом'яних дахів», які не лише демонструють красу цих будівель, а й сприяють розвитку місцевої економіки. Туристичні агенції пропонують екскурсії до сіл, де збереглися автентичні хатини, дозволяючи гостям зануритися в атмосферу минулого, скуштувати традиційні страви та відчутти зв'язок із українською культурою. Такий туризм не лише популяризує хатини, а й підтримує малі громади, які отримують додатковий дохід від відвідувачів.

Соціальні медіа та інтернет: завдяки сучасним технологіям хатини з солом'яними дахами набувають нової популярності в цифровому просторі. Люди діляться фотографіями, відео та історіями про ці будівлі в соціальних мережах, що значно підвищує інтерес до них. Популярні блоги та інстаграм-акаунти, такі як «Українські хати» або «Спадщина в кадрі», присвячені цій темі, привертають увагу тисяч підписників, серед яких багато молоді. Завдяки таким платформам інформація про хати поширюється швидко й ефективно, сприяючи формуванню позитивного іміджу української культури в усьому світі.

Висновки.

Солом'яні стріхи, які протягом століть були невід'ємною складовою української архітектурної традиції, сьогодні набувають нового змісту в контексті екологічного та сталого будівництва. Їхня культурна й естетична цінність поєднується з технічними перевагами, що підтверджуються сучасними дослідженнями. Солома як відновлюваний матеріал забезпечує високий рівень теплоізоляції, сприяє зниженню вуглецевого сліду та відповідає принципам «зеленої» архітектури.

Історичний досвід використання стріх у поєднанні з інноваційними технологіями обробки та монтажу відкриває можливості для їх широкого застосування у сучасних типологіях будівель. Сучасні проєкти доводять, що

стріха може бути не лише декоративним або етнографічним елементом, а й цілком функціональною покрівлею з тривалим терміном експлуатації.

Водночас подальший розвиток практики потребує удосконалення нормативної бази, формування спеціалізованих професійних навичок та розширення суспільного сприйняття соломи як сучасного, а не архаїчного матеріалу. Популяризація успішних прикладів в Україні та світі сприятиме інтеграції цього елемента в архітектурний дискурс ХХІ століття.

Отже, солом'яна стріха постає як унікальний міст між традицією та інновацією: вона дозволяє одночасно зберігати культурну спадщину та впроваджувати екологічні практики, що відповідають викликам сучасності. Її відродження є не лише символом повернення до витоків, але й важливим кроком у напрямку розвитку сталого та гармонійного архітектурного середовища.

Література:

1. Бікс Ю. С. Перспективи використання виробів з соломи в малоповерховому будівництві. Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. 2017. № 1. С. 75-83
2. Матійчук М. Автентичні покрівельні техніки та їх вплив на архітектоніку традиційних будівель в українських Карпатах. Народна творчість та етнографія. 2008. №. 3. С. 60-70.
3. Матійчук М. Традиційні техніки покриття дахів на Бойківщині. Вісник Львів. Ун-ту. Сер. істор. 2012. Вип. 47. С. 373–391
4. Радович Р. З історії народного будівництва: традиційні техніки покриття дахів на Поліссі. Народна творчість та етнологія, №3 (367). С. 53–66
5. Свенціцька І. Народна архітектура українців. Київ: Наукова думка, 1998
6. Слободян В. Церковна архітектура та дерев'яне будівництво України. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2002
7. Пламеницька О. Архітектурна спадщина України: традиції та сучасність. Львів: Літопис, 2004
8. Jones B., Brigham J. Building with straw bales: A global guide to construction.

White River Junction: Chelsea Green Publishing, 2015

9. Magwood C., Mack P., Therrien T. More straw bale building: A complete guide to designing and building with straw. Gabriola Island : New Society Publishers, 2005

10. Ritchie A., Thomas D. Sustainable thatching: Modern applications of traditional roofing. Journal of Green Building. 2018. Vol. 13, No. 2. P. 101–118. DOI: <https://doi.org/10.3992/jgb.13.2.101>

11. Hall E. Building with straw bales: A practical guide for the UK and Ireland. Totnes : Green Books, 2010

12. King B., ed. Design of straw bale buildings: The state of the art. San Rafael : Green Building Press, 2006

13. Pivtorak Y., Bilinska O. Straw in architecture: traditions and future. Proceedings of the 7th International youth science forum, November 23–25, 2017, Lviv, Ukraine, Lviv Polytechnic National University. Lviv, 2017. P. 240-248

14. Yin, Qing, Muhan Yu, Xueliang Ma, Ying Liu, and Xunzhi Yin. 2023. «The Role of Straw Materials in Energy-Efficient Buildings: Current Perspectives and Future Trends». Energies 16, № 8: 3480. <https://doi.org/10.3390/en16083480>

Abstract. *The article explores the application of thatched roofs within contemporary architecture as an illustration of the synthesis between traditional building heritage and environmentally oriented innovations. It provides an analysis of the technical, aesthetic, and environmental advantages of straw as a roofing material. The study also investigates the sociocultural perception of traditional thatching in the modern architectural context.*

Key words: *thatched roof, sustainable architecture, vernacular construction, traditional building technologies.*

Стаття підготовлена в рамках програми «Архітектурне проектування»

Статтю надіслано: 12.12.2025 р.

© Овсієнко О.В.